

Mladi za napredek Maribora 2016

33. srečanje

**OD NEKDAJ LEPÉ SO KRALJIČNE ŽIVELE ...
LOOKISM V KNJIŽEVNOSTI**

Raziskovalno področje: KNJIŽEVNOST

Raziskovalna naloga

Avtor: ERIK KLADOŠEK

Mentor: BARBARA ŠKRBIĆ

Šola: OŠ BORCEV ZA SEVERNO MEJO MARIBOR

februar 2016

Mladi za napredek Maribora 2016

33. srečanje

**OD NEKDAJ LEPÉ SO KRALJIČNE ŽIVELE ...
LOOKISM V KNJIŽEVNOSTI**

Raziskovalno področje: KNJIŽEVNOST

Raziskovalna naloga

februar 2016

KAZALO VSEBINE

POVZETEK.....	3
1 UVOD	4
1.1 Predstavitev raziskovalnega problema	4
1.2 Predstavitev namena in ciljev	4
1.3 Predstavitev hipotez	5
1.4 Metodologija	6
1.5 Predvideno novo spoznanje.....	6
2 LOOKISM	7
3 LOOKISM V KNJIŽEVNOSTI	9
3.1 Aknožer	9
3.2 Drugačen	10
3.3 Čiruli za Sarino srečo	10
3.4 Grdi raček	11
3.5 Čudo	11
3.6 Doktor Jekyll in gospod Hyde.....	12
3.7 Ojoj, Boris!.....	13
3.8 Zalika in zver.....	13
3.9 Čebula Grdula	14
3.10 Notredamski zvonar	14
3.11 Zaljubljeni žabec	15
3.12 Rozi je zaljubljena.....	16

4 PRIMERJAVA KNJIŽEVNIH DEL, KI OBRAVNAVAJO LOOKISM	17
5 REZULTATI ANKETE	19
5.1 Predstavitev vzorca	19
5.2 Predstavitev rezultatov	19
6 POVZETEK.....	23
6.1 Lookism in družbena odgovornost	25
7 UPORABLJENA LITERATURA IN SPLETNI VIRI.....	26
8 PRILOGE	28
8.1 Predstavitev anketnega vprašalnika.....	28
8.2 Podrobnejša predstavitev rezultatov ankete	29

POVZETEK

Zunanji izgled pogosto zaznamuje vtis o človeku. Običajno privlačne ljudi zaznavamo kot bolj prijazne, srečne, zaupanja vredne in zdrave kot neprivlačne ljudi ter jih v skladu s tem tudi obravnavamo. Diskriminacija na podlagi zunanjega videza se s tujko imenuje lookism.

V svoji raziskovalni nalogi opredelim lookism in ga razložim na podlagi kategorij lepega in grdega ter telesne drugačnosti. Razložim, kje se s tem pojavom srečujemo in izpostavim književnost kot bistveno posrednico pomena lepote. Na primerih literarnih del dokažem, da smo z lookismom bombardirani od pravljic do del za odrasle.

Z metodo proučevanja pisnih virov se poglobim v aktualno temo, kot je lookism, nato analiziram posamezna literarna dela in ga dokazujem v njih. Na to navežem primerjalno metodo, s katero primere diskriminacije na podlagi zunanjega videza v literaturi po kategorijah primerjam med seboj. Sledi metoda anketiranja učencev, s katero preverjam pravilnost posameznih hipotez.

1 UVOD

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema

Zunanji videz je običajno prvi dejavnik, ki ga zaznamo ob srečanju z drugimi ljudmi. Predvsem pri ljudeh, ki jih ne poznamo, izgled zaznamuje prvi vtis in nadaljnji odnos s človekom. *»Privlačna oseba naj bi bila srečnejša, uspešnejša, bolj všečna. V situacijah, v katerih so prvi vtisi zelo pomembni, so privlačni ljudje prednostno obravnavani«* (Thompson idr., 1999 v Kuharjevi, 2004, str. 82). In obratno. Manj privlačni ljudje so zaradi zunanjega videza pogosto po krivem zapostavljeni in prikrajšani, kar s tujko imenujemo lookism – diskriminacija na podlagi zunanjega videza. S to vrsto diskriminacije se ne ukvarjata le psihologija in sociologija, temveč se z njo soočamo tudi v književnosti, in sicer že od malih nog. Tako izjemno lepa in dobrosrčna Pepelka princa gotovo ne bi osvojila v umazanih starih cunjah, saj jo vsi črtijo, čeprav je pridna pri delu. Pravljične junakinje so praviloma tudi pravljичno lepega videza (Sneguljčica, Trnuljčica, Zlatolaska, Ariela ...), kar jim kljub začetnim preprekam zagotovi pravljичno življenje in zmago nad zlom. *Podobno kot pravljice tudi literatura za odrasle povezuje lepoto z dobroto in obratno (Frankenstein, Slika Doriana Graya ...)* (po Kuharjevi, 2004, str. 83).

V raziskovalni nalogi obravnavam lookism, diskriminacijo na podlagi zunanjega videza, kot se izraža skozi književnost. Z drugimi besedami, predstavim kršenje pravice do enakega obravnavanja na podlagi 'lepega' ali 'grdega', kot to zasledimo v književnih delih.

1.2 Predstavitev namena in ciljev

Namen raziskovalne naloge je pri bralcu ozavestiti zakonitosti obravnavanja ljudi na podlagi njihovega zunanjega videza, in sicer tako v resničnem življenju kot tudi v simbolnem svetu književnosti. Že od otroštva nas namreč pravljice učijo o velikem pomenu lepote za uspeh v življenju in nam namigujejo, da so očem manj prijetni ljudje zlobni. Tako kot resnično življenje je lookisma polna mera tudi v književnosti.

V raziskovalni nalogi zasledujem sledeče cilje:

- definirati lookism, diskriminacijo na podlagi zunanjega videza;
- na primerih književnih del prikazati sporočilo o pomenu lepote in dokazati, da je prav književnost bistvena posrednica ideje o lepoti, ki odpira vsa vrata;
- primerjati izbrana književna dela med seboj in jih analizirati glede na to, kako se lookism v njih izraža, kako se diskriminirani z njim sooča, kakšna sta konec in sporočilo posameznega dela;
- poiskati morebitna književna dela, za katera prevlada pomena lepote nad karakterjem ne velja;
- nakazati zavedanje pomena zunanjega videza med učenci naše šole in predstaviti njihovo poznavanje književnih del, ki obravnavajo telesno lepoto.

1.3 Predstavitev hipotez

Obsežno temo, kakršna je diskriminacija na podlagi zunanjega videza v literaturi, je v raziskovalni nalogi nemogoče zajeti v celoti, zato sem nabor literarnih del, ki jih analiziram, omejil.

V raziskovalni nalogi preverjam sledeče hipoteze:

- Prednostno obravnavanje lepih oseb je praviloma prisotno že v klasičnih pravljicah.
- Književni junaki, ki doživljajo lookism, praviloma tragično končajo.
- Večina anketiranih učencev naše šole iz književnih del ne zna izluščiti primerov diskriminacije na podlagi zunanjega videza.

1.4 Metodologija

V raziskovalni nalogi prikažem spoznanja več avtorjev in po preučevanju pisnih virov opredelim lookism, to je diskriminacijo na podlagi zunanjega videza. Analiziram, kje se z njim srečujemo v vsakdanjem življenju in kakšen je pri tem prispevek književnosti. V slednje se natančneje poglobim z metodama analize (posameznih književnih del) in indukcije (iz posameznih književnih del sklepam na književnost kot pomembno glasnico lepote kot vrednote). Na to navežem primerjalno metodo, ki mi služi za primerjavo posameznih književnih del (po določenih kriterijih) med seboj. Raziskovalno nalogo zaključim z metodo anketiranja, s katero osvetlim obravnavano tematiko skozi oči učencev naše šole.

1.5 Predvideno novo spoznanje

Predvideno novo spoznanje raziskovalne naloge se nanaša na razkrivanje enega izmed skritih pomenov literature, in sicer njenega sporočilnega oziroma vrednostnega vidika. Zanima me, kakšna sporočila nam posreduje književnost od otroštva naprej o lepoti in ali se v njej pogosto pojavlja diskriminacija na podlagi zunanjega videza. Raziskati želim, kako se književni junaki soočajo z lookismom ter ali jim morda uspe spremeniti mišljenje okolja in njegov odnos tako, da se človeka začne soditi po njegovem značaju in dejanjih ter ne glede na njegov videz.

2 LOOKISM

»Lookism je novejšje poimenovanje diskriminacije ljudi na podlagi njihovega fizičnega izgleda in pričakovanj glede na spol. Lookism diskriminira tako 'lepe' kot 'grde' posameznike, saj izhaja iz predsodkov do ljudi na podlagi njihovega pozitivnega ali negativnega zunanjšega videza« (bohoLola, 2006, <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=lookism>).

Izraz lookism je relativno neznan (Slovenci zanj še nimamo ustreznega poimenovanja, zato ga puščam zapisanega v originalu), toda opisuje popolnoma običajen, vsakdanji mehanizem, ko ljudi delimo na 'lepe' in 'grde' ali na tiste 'vmes'. Na podlagi tega so deležni prednostne obravnave ali so zapostavljeni. Kaj pri tem razumemo kot 'lepo' in 'grdo', določajo družbeni procesi. Posameznike, ki ne ustrezajo trenutnemu lepotnemu idealu, izločimo. Tako kot predstava o spolnih vlogah se tudi trenutni lepotni ideal razlikuje glede na kulturo, čas in socialno okolje.

»Termin lookism poimenuje hierarhično razumevanje posameznikov na podlagi telesnih znakov, ki jih ocenjujemo kot pozitivne ali negativne in lahko zvišajo ali znižajo posameznikovo vrednost. Kar na zunanjem videzu razumemo kot pozitivno ali negativno, je odvisno od mnogih dejavnikov – na primer od predstave o spolnih vlogah. /.../ Izraza 'lepo' ali 'grdo' tako uporabljamo za množico pozitivnih in negativnih lastnosti, ki se nanašajo na zunanji videz telesa« (Brez avtorja in letnice, <http://www.lookism.info/definition-2>). »Psihološka literatura pogosto poudarja, da imajo lepši ljudje boljše ocene v šoli, boljše službe, kvalitetnejšo izbiro ženitnih partnerjev, milejšo obravnavo na sodišču. Prikupnejši ljudje so tudi uspešnejši pri prodaji izdelkov, pri vplivanju na ljudi ipd.« (Thompson idr. (1999) v Kuharjevi, 2004, str. 82).

Diskriminacija je ena izmed stopenj predsodkov in se nanaša na kršenje osnovnih človekovih pravic in svoboščin. Termin se pogosto napačno uporablja za označevanje vsakršnega kršenja pravic. *»Vendar je diskriminacija kršenje točno določene pravice, to je pravice do enakega obravnavanja na vseh področjih /.../« (Kogovškova in Petkovičeva, 2007, str. 11).* Poznamo več vrst kršenja pravice do enakega obravnavanja, in sicer diskriminacijo na podlagi spola, rase, etične pripadnosti, vere, gmotnega stanja, invalidnosti, starosti, spolne usmerjenosti idr. V svoji raziskovalni nalogi obravnavam izključno diskriminacijo na podlagi zunanjšega videza, ki jo s tujko poimenujemo lookism.

»Izraz lookism je nastal v povezavi z ameriškim gibanjem za sprejemanje debelosti (Fat acceptance movement) in ga prvič zasledimo v reviji The Washington Post leta 1978, kjer so poročali, da so izraz lookism skovali 'debeli ljudje', da bi poimenovali diskriminacijo na podlagi zunanjega videza. Poimenovanje se pojavlja v številnih angleških slovarjih« (Brez avtorja, 2015, <http://en.wikipedia.org/wiki/Lookism>).

Nekateri lookism stopnjujejo do nove oblike rasizma in ga *»razumejo kot eno od desetih glavnih kategorij zatiranja, čeprav mu na splošno ne pripisujemo takšnega pomena, razen ko se zatiranje nanaša izrecno na invalidnosti (ableism) ali dvojna merila glede na spol (seksizem)«* (Head, 2011, <http://civilliberty.about.com/od/issuesandcauses/g/Lookism-Definition-Uglysm.htm>). Ekonomist Daniel Hamermash trdi, *»da ljudje z dobrim videzom zaslužijo več denarja, lažje spoznajo bogatega partnerja in imajo celo več uspeha, ko postavijo nepremičnine pod hipoteko. Nekateri ljudje so se pač rodili manj lepi in si pri tem ne morejo kaj dosti pomagati. Zato jih moramo zaščititi na podoben način kot invalide ter rasne in verske manjšine«* (R. V., 2011, <http://24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/lookism-je-nova-oblika-rasizma.html>). Za manj atraktivne ljudi celo zahteva polno pravno zaščito.

Očitno je, da je lep telesni izgled v moderni družbi čaščen kot ena izmed najpomembnejših vrednot za ugled, srečo in sprejetost v družbi. Dejavnost lepotnih operacij, pomlajevalnih posegov in drugih telesnih izboljšav po meri modernih lepotnih idealov cvetijo kot še nikoli prej. Ljudje hrepenijo po večno mladostnem videzu in po popravljanju napak narave. Ker je možnosti veliko, cene pa so vse bolj dostopne, se marsikdo odloči za manjše ali večje popravke na telesu, da bi se približal lepotnim trendom, ki jih narekuje družba. Ljudje manj privlačnega videza so hitro diskriminirani in doživljajo neenako obravnavo, pripisujejo pa sem tudi negativne karakterne poteze. Iz tega vidika je lookism izjemno aktualna tema, s katero se na tak ali drugačen način vsakodnevno srečuje vsak izmed nas.

3 LOOKISM V KNJIŽEVNOSTI

Že v najzgodnejšem življenjskem obdobju nas pravljice učijo, da videz simbolizira resničnost. Tako že v otroštvu dobivamo sporočila o pomenu lepote za srečo, naklonjenost drugih in dobro življenje.

Dobra Pepelka princa gotovo ne bi osvojila v svojih delovnih capah; hudobna mačeha Sneguljčice ne bi črtila, če ji ne bi zavidala izjemne lepote; principi se ne bi zaljubljali v (navidezno) mrtva dekleta nepriljubljene lepote. Še več, lepota je pogosto tisti dejavnik, s pomočjo katerega lepote dobrega srca vplivajo na druge, da jim pomagajo odvrniti ali premagati zlo. V pravljicah so lepote praviloma dobrega srca in zatirane s strani manj lepih od njih. *Podobno kot pravljice tudi književnost za odrasle povezuje lepoto z dobroto in obratno (Slika Dorian Gray, Frankenstein, Notredamski zvonar ...)* (po Kuharjevi, 2004, str. 83).

Sledi predstavitev izbora književnih del, ki obravnavajo temo lepote in lookisma.

3.1 Aknožer

Mladinsko delo Janje Vidmar govori o najstnici, obremenjeni z lastnim videzom. Izvemo, da izgleda »kot mali debeluh iz Adamsove družine« (Vidmarjeva, 2005, str. 13), ki ima »telo širše od sosedove garaže« (Prav tam, str. 10), hkrati pa »sliši rasti svoje mozolje, ki so večji od frnikule« (Prav tam, str. 8). Da je lepota ena izmed najpomembnejših vrednot, sporočata Monikini misli, da »babe, ki s frisom nimajo šans, morajo razvijati možgane« (Prav tam, str. 19) in »lepe otroke ljudje radi razkazujejo in razvajajo, kot bi bila otrokova lepota njihova osebna zasluga« (Prav tam, str. 52). Zaradi svojega videza je bila Monika v družbi vrstnikov prezrta in nepriljubljena. Dekličine težave reši Aknožer, s pomočjo katerega se »iz bele plesni prelevi v žlahtno belo lepotico« (Prav tam, str. 125), toda s tem njenih težav še ni konec. Na zmenek jo povabi simpatija, a se njuno srečanje izkaže kot polomija. Po mnogih zapletih najstnica pride do spoznanja, da je »lepota preveč težavna zadeva in da hoče svoje vzbrstele mozolje nazaj« (Prav tam, str. 120). Knjiga namiguje na srečnejše življenje lepih ljudi, toda prikazuje tudi grdo plat lepote.

3.2 Drugačen

Zgodba Kathryn Cave preseneti tako otroke kot odrasle. Govori o Drugačnem, samotarju, ki v družbi ni bil sprejet. Eden izmed razlogov za to je bil, da *»jim ni bil videti podoben«* (Cave, 2001, str. 8). Izločali so ga pri igri, malici in drugih aktivnostih. Nekega dne je pri Drugačnem potrkal Čuden. Drugačen ga sprva ni sprejel, saj je prišlek izgledal na drugačen način drugače kot on sam. Ko ga je odslovil, je spoznal, da ga Čuden na nekoga spominja (na nanj samega), zato ga je povabil k sebi z argumentom, *»nisi tak kot jaz, ampak me to ne moti«* (Prav tam, str. 21). Skupaj sta zaživela, ko je ponovno nekdo potrkal – nekdo, ki je bil še bolj čuden in drugačen od njiju. *»Malo sta se stisnila in naredila prostor tudi zanj«* (Prav tam, str. 25). Sledi ilustracija človeškega dečka med njima. Zgodba, dobitnica nagrade UNESCO, se poleg drugih vrst drugačnosti dotakne tudi drugačnosti zunanjšega videza in zatiranja na podlagi le-tega. Bralcu sporoča, da smo vsi različni in da se je za mirno sobivanje potrebno naučiti sprejemanja drugačnosti – sebe in drugih.

3.3 Čiruli za Sarino srečo

V zgodbi Jasne Markuš spoznamo osnovnošolko Saro, ki ni zadovoljna s svojim videzom. Primerja se z zvezdicami iz revij in modnih brvi ter meni, da so *»čisto vse lepe, jaz pa nisem! Samo jaz nisem!«* (Markuševa, 2011, str. 24). Zanimivo je, da je prijatelji zaradi videza ne diskriminirajo, še več, tega se celo zaveda. Kljub temu prosi čarovnico Jurko Burko, da jo polepša. Šele s to odločitvijo pa se dejansko sreča z diskriminacijo na podlagi zunanjšega videza, saj je vrstniki zaradi čudovite zunanosti ne sprejemajo več in ji zavidajo ter so mnenja, da se zviška šopiri. Tudi Jurka Burka jo opozori, da *»lepota ni nobeno zagotovilo, da bi se nekdo imel dobro v družbi. Če si predstavljaš, da bo samo zato, ker si ti spremenila svojo zunanost, vse okoli tebe naenkrat postalo bleščeče kot tvoja obleka, se krepko motiš«* (Prav tam, str. 30, 31). Sara spozna in na lastni koži občuti, da je *»za srečo potrebno vse kaj drugega kot lepi videz«* (Prav tam, str. 44). Na srečo lahko spet postane stara Sara, ki jo imajo vsi radi prav zato, ker je močnejše postave in nekoliko škili.

3.4 Grdi raček

Andersenova pravljica o grdem račku je klasično literarno delo, ki obravnava pomen lepote. Pripoveduje o labodu, ki se izvali v gnezdu rac in ga zato obravnavajo kot račka. Po izgledu se seveda razlikuje od rac, zato ga vse živali črtijo in zmerjajo. *»Ubogega račka, ki se je zadnji izlegel in ki je bil videti tako grd, so kljuvale, suvale in se norčevale iz njega oboje, race in kokoši«* (Andersen, 1998, str. 7). Nekega dne se raček odpravi od doma in zaživi sam. Sooča se z različnimi dogodivščinami, nevarnostmi in izzivi, na vsakem koraku pa je izobčen zaradi svojega izgleda. *»Tako sem grd, da me še pes ne mara«* (Prav tam, str. 11), je prepričan grdi raček, a že naslednjo pomlad je vse drugače. Ker je v resnici labod, elegantno in spoštovano bitje, dobi svojo pravo podobo in ostali labodi ga sprejmejo medse. Nihče več ga ne zatira in mladi labod spozna, da *»o tolikšni sreči si še sanjati nisem upal, ko sem bil še grdi raček!«* (Prav tam, str. 23).

3.5 Čudo

Mladinski roman Raquel Jaramillo Palacio pripoveduje o pretresljivi usodi petošolca Augusta, ki se je rodil s hudo deformacijo obraza. Od rojstva ga spremlja diskriminacija na podlagi zunanjšega videza, saj se ljudje nenehno obregajo ob njegov izgled in ga *»na skrivaj«* kažejo drug drugemu, družina pa ga pri tem ne more zaščititi. Na vsakem koraku ga obkladajo z vzdevki (Ork, Podganar, Spaka, Pošast, Freddy Krueger, E.T., Ogaba, Kuščarski ksiht, Mutant, Darth Sidious, Osmi potnik, Golum ...) in se pretvarjajo, da se ga ne smejo dotakniti zaradi kuge. Roman opisuje dečkov peti razred, ko je prvič začel obiskovati redno šolo. V središču zgodbe je prav znašanje vrstnikov nad dečkom zaradi drugačnega videza in njegovo soočanje s poniževanji. August se sprašuje *»zakaj moram biti tako grd /.../«* (Palaciova, 2014, str. 62), njegov vsakdan pa ga bombardira z dogodki, ki ga še dodatno potrejo. Ne le da je zdravnik ob Augustovem porodu omedlel ob pogledu nanj, ob šolskem fotografiranju *»se je fotograf nakremžil, kot bi sesal limono. Prepričan sem, da sem po njegovem mnenju skvaril fotografijo. Jaz sem bil med tistimi, ki smo sedeli v prvi vrsti. Nisem se smejal, ampak tudi če bi se, ne bi nihče opazil razlike«* (Prav tam, str. 73). Vrhunec diskriminacije se zgodi na noč čarovnic, ko

ga, ne vedoč, pod katero masko se skriva, prijatelji zaničujejo, on pa to posluša. Kasneje izve celo, da jih je ravnatelj podkupil, da bi ga sprejeli medse. Nepričakovani konec prinese velik preobrat, ko sošolci Augusta na izletu spontano obranijo pred napadi fantov z druge šole. Deček ob koncu petega razreda celo prejme medaljo kot učenec, ki je bil med šolskim letom opazen ali zgleden na določenih področjih.

3.6 Doktor Jekyll in gospod Hyde

Nenavadna zgodba škotskega pisatelja Roberta Louisa Stevensona prav tako upodobi lepoto kot dobro in grdoto kot zlo. V noveli spoznamo *»gospoda Uttersona, ki posumi, da z njegovim prijateljem, doktorjem Jekyllom, ni vse v redu. Ta se namreč začne vesti skrivnostno, v povezavi z njim pa se pojavlja odvratni Hyde, ki ima dostop do doktorjevega denarja. Gospodu Uttersonu tako pride na misel, da Hyde nekako izsiljuje Jekylla - a resnica se izkaže za krepko drugačno. Jekyll je namreč orodje za prikaz dvoličnosti človeške narave oziroma dvojnih vrednot. Opiše tisto plat uglednega in spoštovanega člana skupnosti, ki zna uiti iz kletke predpisanih norm. Jekyll /.../ verjame, da človekovo bit tvorita dve polovici, hudobna in pravična, dobra in zla, ki sta nenehno v sporu. Razmišljati začne, da bi ju ločil in se, kot pravi, znebil vsega, kar je v življenju neznosnega, saj bi lahko vsaka polovica počela karkoli, ne da bi ji druga najedala. Nakana mu uspe s posebnim napojem - a hudobnejša plat začne prevladovati nad njim«* (Flegma, 2006, <http://www.joker.si/article.php?rubrika=9&articleid=3190>).

Pisatelj v skladu s teorijo o lookizmu opisuje hudobnega Hyda kot *»mlajšega moškega bledega obraza in nizke postave. Njegova zunanost je vzbujala nekaj nerazložljivo odbijajočega in nagnusnega«* (Kovačevič Beltram, 2011, str. 28). Z drugimi besedami, Jekyll *»s pomočjo čarobnega napoja loči svoje dobre lastnosti, ki jih je on poosebljal, in svoja hudobna nagnjenja, ki jih je poosebljal gospod Hyde«* (Prav tam).

3.7 Ojoj, Boris!

Slikanica Carrie Weston prikazuje grizlija Borisa, ki se kot novi učenec priključi razredu gospe Čopke. Ostali učenci ga na račun videza zmerjajo, zatirajo in se ga izogibajo. Menijo namreč, da je »*Boris prevelik in preveč kosmat*« (Westonova, 2011, str. 9). Boris se tako utaplja v samoti in krivdi. Nekega dne pa skupino grizlijevih sošolcev napade trop podgan. Boris jih reši in od takrat naprej ga vsi obožujejo. Spoznajo namreč, da njegova zunanost ni merilo dobrosrčnosti in prijateljstva.

3.8 Zalika in zver

Zalika in zver je originalna različica pravljice Lepotica in zver. Predstavi življenjsko zgodbo trgovca, ki je imel šest otrok, tri hčerke in tri sinove. Starejši sestri sta bili pohlepni in ošabni ter sta najmlajši zavidali lepoto in dobrosrčnost. Ko je trgovec obubožal in se boril za delo, se je nekega dne izgubil in zataval v veličastni grad. V njem je prebivala zver, ki mu je nudila hrano in zavetje, dokler trgovec ni odtrgal vrtnice. Nato je zver želela njegovo življenje ali življenje katere izmed njegovih treh hčera.

Trgovec se je k zveri na grad vrnil z Zaliko, najmlajšo hčerko, ki se je bila pripravljena podati v smrt namesto očeta. Ostala je sama z zverjo, a slednja je ni pokončala, saj se je zaljubila v njo. Zalika je živela razkošno življenje, zver pa jo je vsak večer obiskala in prosila za roko. Iskrena deklica je zver zavračala in tarnala, »*kakšna škoda, da je tako grda, ko je tako dobra*« (Le Prince de Beaumontova, 1999, str. 15). Sčasoma pa je Zalika odkrivala vse več vrlin pošasti in cenila prestiž, v katerem ji je omogočala živeti. Zver ji je celo dovolila, da za en teden obiše svojo družino. Takrat je spoznala, kako nesrečni sta v zakonu njeni sestri, ki sta sledili napačnim vrednotam. Starejša je tako »*vzela mladega žlahčiča, ki je bil lep kakor angel. Toda bil je tako zaljubljen v svoj lastni obraz, da se je ukvarjal z njim od jutra do večera in se za lepoto svoje žene sploh ni menil*« (Prav tam, str. 18). Že na tem mestu v pravljici je razvidno sporočilo, da se je prepričanje o lepoti kot najvišji vrednoti, izkazalo kot napačno.

Sestri sta Zaliki preprečili pravočasno vrnitev k zveri, ki je med tem časom že začela umirati. Zalika je pohitela k njej. Obljubila ji je večno ljubezen in zvestobo ter da se bo poročila z njo. Takrat pa se je zgodil čudež in zver se je spremenila v prelepega mladeniča. Ponovno je torej nakazan pomen lepote. Mladenič je Zaliki razložil, da je bil uročen in da ga je njena ljubezen rešila prekletstva. Vila pa, ki se je pojavila, ji je dejala, da naj sprejme *»plačilo za svojo plemenito izbiro. Ljubša ti je bila krepost kakor pa lepota in razumnost. Vredna si, da najdeš vse te vrline, združene v enem samem človeku«* (Prav tam, str. 23).

Vidimo, da je opisano izrazito nasprotje v razlagi pomena lepote (podobnost z Žabjim kraljem), in sicer je Zalika posebej lepa (sporočilo, da je lepota pomembna), sestrin mož je zaradi osredotočanja na lastno lepoto slab, toda zver se na koncu prav tako spremeni v lepotca (torej je lepota vendarle pomembna).

3.9 Čebula Grdula

Še topla slikanica bratov Andreja in Roka Predina že v naslovu naznanja zgodbo o grdi čebuli, ilustracije pa ne skrivajo, kako hudobna je bila ta čebula in kaj vse je ušpičila. Ponovno gre za stereotipno povezavo grdega in slabega. Že v uvodu izvemo, kako je *»čebula kosmata, čebula debela /.../ grdo je zijala, strahota nemila«* (Predin, 2016, str.2). Grda hudoba je prežala na posamezne člane človeške družine in jih zbadala z bodalom. Vsi so se zaman poskušali soočiti z njo, ko se je pojavila babica, Grdulo presekala z nožem in jo uporabila za pripravo omake za špagete. Šele takrat je bila družina rešena grde nadloge.

3.10 Notredamski zvonar

Disneyeva različica romana Victorja Huga se ne razlikuje od originala, ko pripoveduje zgodbo o spačku Kvazimodu, ciganskem otroku, s čigar izgledom se je narava poigrala. Sodnik Frolo, ki je v Parizu preganjal Cigane, je nekega dne zasledoval tudi Kvazimodovo mamo, ta pa se je med begom pred njim smrtno ponesrečila. Ko je Frolo odvil Cigankino culo, je osupnil, saj je bil vanjo zavrit *»Otrok! Ne, pošast!«* (Disney, 1996, str.10).

Frolo je želel dojenčka sicer usmrtiti, a se je pod obličjem Notredamske katedrale zbal za svojo dušo in je dal dečka zapreti v cerkveni zvonik. Vzgaljal ga je kot svojega, a Kvazimodo ni smel zapustiti zvonika katedrale. Pravil mu je, da ne sodi med ljudi, češ da ni normalen, in da ga želi zavarovati pred krutostjo, s katero bi ga zaradi izgleda sprejeli Parižani. Toda Kvazimodo je odraščal in vedno bolj ga je mikal svet, ki ga je opazoval z zvonika Notredamske katedrale. Ob praznovanju dneva norcev se je opogumil in se podal med ljudi. Parižani so mislili, da je Kvazimodo pustna šema in so ga celo okronali za kralja norcev, češ *»Iskali smo najgrši obraz v Parizu. Tu ga imamo!«* (Disney, 1996, str.39). Ko so ugotovili, da mu ne morejo sneti maske, se je množica ljudi norčevala iz ubogega spačka Kvazimoda in ga obmetavala s sadjem, nato so ga celo zvezali k sramotilnemu stebru. Rešila ga je prelepa Ciganka Esmeralda in si s tem nakopala še intenzivnejši pregon sodnika Frola.

Sledi zapletena zgodba o begu Esmeralde in Kvazimoda pred Frolom, v katero vstopijo še mnoge osebe. Spaček se izkaže kot zelo bister in premeten ter se s prijatelji spretno izmika možu, ki ga je zaprl v zvonik. Mnenje Parižanov se s Frolovo smrtjo spremeni in ko spoznajo Kvazimodova dobra dejanja, ga začno slaviti kot mestnega junaka.

3.11 Zaljubljeni žabec

Tudi slikanica Maxa Velthuijsa zajame temo pomena zunanjega videza, ko predstavi žabca, zaljubljenega v raco. Prijatelj Pujs ga pouči, da *»žabec ne more biti zaljubljen v raco. Ti si zelen, ona pa je bela«* (Velthuijs, 2003, str. 11). Žabec se ni dal odvrniti in je simpatiji risal risbe, pošiljal rože, nato pa je začel trenirati skok v višino, da bi jo očaral s svojimi dosežki. Pri slednjem se je ponesrečil, Račka pa ga je negovala. Ugotovila sta, da je ljubezen vzajemna. *»In tako se imata vse od takrat prisrčno rada. Žabec in račka ... Zeleno in belo. Ljubezen ne pozna meja«* (Prav tam, str. 23). Avtor jasno sporoča, da sta razumevanje med posameznikoma in notranja lepota pomembnejša od zunanjega izgleda.

3.12 Rozi je zaljubljena

Karine Laurent v svoji slikanici predstavi kokoško Rozi, ki je bila znana šivilja. Zaljubljena je bila v poštarja Vinka Goloba, a se je zavedala, *»da je ne bo nikoli opazil. Preveč plaha je. Pa tudi premajhna in preveč okrogla«* (Laurentova, 2009, str. 5). Da bi Vinka očarala, si je sešila kostum grlice in ga nosila po dvorišču. Golob se je nemudoma zaljubil v njeno zunanost in jo začel redno obiskovati. Podaril ji je prstan in jo povabil na popotovanje okoli sveta. Rozi se je znašla v zadregi, saj sploh ni znala leteti. Tudi vaja ni pomagala. Napočil je dan, ko sta se zaljubljenca ponovno sestala na strehi kokošnjaka in po nesreči je Rozi zgrmela na tla. S tem je bil njen kostum popolnoma uničen, Vinko pa je spoznal prevaro, zato je odletel. Nekega večera pa se je Vinko nepričakovano spet pojavil v kokošnjaku. Rozi je prinesel darilo – par kril, s katerimi bi tudi sama lahko letela. Pozdravil jo je z besedami, da *»razlike med nama niso pomembne. Kar šteje, je ... da te imam rad«* (Prav tam, str. 27). Rozi se je s pomožnimi krili naučila leteti in od takrat sta že trikrat obkrožila svet. Ponovno je jasno, da je videz pri prvem vtisu pomemben, a pogosto zavajajoč oziroma napačen. Golob kokoške ni opazil, a ko se je našemila v lepo grlico, se je zaljubil v njo. Toda ko jo je spoznal in uvidel prevaro, je prevladal pomen notranje lepote.

Iz obnov posameznih književnih del je razvidno, da je vizualna lepota pogosto bistveni element ali vsaj olajševalna okoliščina za dobro sobivanje z drugimi ljudmi. Od lepega videza je odvisno marsikaj – pogosti realno, pogosto pa le v glavah književnih junakov. Čeprav se mnenje družbe o neprivlačnih književnih junakih na koncu pogosto spremeni, sem našel le dve slikanici, ki (čeprav posamezni književni junak hrepeni po lepoti) zagovarjata, da razumevanje med bitji nadvlada lepo zunanost. To sta slikanici o zaljubljenem žabcu in zaljubljeni kokoški, ki sporočata, da ljubezen ne pozna meja in da je drugačni videz ne ustavi.

V predstavitev posameznih književnih del sem se osredotočil na dela, ki opisujejo junake neprivlačnega zunanega videza. Obstaja veliko literature o telesno drugačnih junakih (slepota, invalidnost ...), kjer ta drugačnost ni razumljena kot telesna neprivlačnost. Veliko je tudi del, v katerih se živali po premaganem uroku spremenijo v lepe mladeniče ali mladenke (Žabji kralj, Janček ježek ...) in je iz njih prav tako razviden velik pomen lepega videza

4 PRIMERJAVA KNJIŽEVNIH DEL, KI OBRAVNAVAJO LOOKISM

Sledi primerjava izbranih literarnih del po kategorijah: kako se lookism v njih izraža, kako se diskriminirani sooča z lookismom, kakšna sta konec in sporočilo posameznega dela. Iz primerjave je možno izluščiti skupne poteze posameznih književnih del, ki obravnavajo pomen lepote in lookism.

Naslov književnega dela	Kako je izražen lookism	Kako se diskriminirani sooča z lookismom	Konec	Glavno sporočilo književnega dela
Grdi raček	opazke, zmerjanje, zavračanje, norčevanje, izločanje, žalitve račka v zvezi z njegovo zunanjo drugačnostjo	sprva potrto, nato sledi pobeg od doma, kar ne prinese konca diskriminacije; sledi telesna preobrazba in osebno zadovoljstvo laboda	vse živali občudujejo in sprejemajo veličastnega laboda – torej labod ni imel vpliva na lastno spremembo, a ga je okolje začelo sprejemati zaradi njegovega spremenjenega videza	drugačen videz ni dober, potrebno se je zeliti z množico, se prilagajati normam družbe in pričakovanjem okolja; zunanja lepota je pomembnejša od lepe osebnosti
Zalika in zver	Zalika se zaradi zunanosti ne želi poročiti z zverjo	zver zaradi svoje zunanosti ne navezuje stikov s svetom; ko se zaljubi v Zaliko, trpi zaradi njene zavrnitve	Zalika usliši dvorjenju zveri in ji začne vračati ljubezen, kar prekine urok in zver se spremeni v lepega mladeniča	nepriprivlačna zunanost je velika ovira pri navezovanju stikov z okoljem; osebne lastnosti so pomembnejše od lepe zunanosti; toda telesna lepota je kljub temu izjemnega pomena (lepa Zalika, lepi mladenič)

Čudo	opazke, zmerjanje, zavračanje, norčevanje, izločanje, žalitve Augusta na vsakem koraku; tudi fizično obračunavanje zaradi fantove neprivlačne zunanosti	sprva ne želi hoditi v šolo, se zapira vase, v javnosti nosi astronautsko čelado, trpi in se sprašuje o smislu svoje drugačnosti, kuje zamere, se zelo zaveda zgroženih pogledov drugih	ko se pojavi zunanji sovražnik, se sošolci povežejo in sprejmejo Augusta; še več, postane vzor šole in prejme celo nagrado za to; deček postane izjemno priljubljen in srečen	telesni izgled je bistvenega pomena za dober vtis in sprejetje v družbi; potrebnega je veliko napora, da dobra dejanja izničijo pomen grde zunanosti; lepa osebnost je pomembnejša od lepega izgleda
Notredamski zvonar	kot dojenčka želi Frolo Kvazimoda ubiti, saj ga spominja na pošast; nato ga zapre v zvonik katedrale in ga skriva pred očmi javnosti; Parižani ga kasneje zvežejo na sramotilni steber in ga zasmehujejo	sprašuje se o smislu lastne drugačnosti in hrepeni po življenju med ljudmi, kot ga opazuje z zvonika	po junaškem reševanju Esmeralde in begu pred Frolo in Parižani spreminijo mnenje in sprejmejo spačka Kvazimoda – celo slavijo ga kot mestnega junaka	neprivlačnega videza se je potrebno sramovati; tak videz je razlog za posmeh in izločitev iz družbe; lepa osebnost lahko nadvlada neprivlačni videz (če le dobi priložnost)
Aknožer	Monikina samokritičnost do lastnega telesa; prezrtost in nepriljubljenost v družbi; slabo mnenje vrstnikov	sprva ignoriranje in smiljenje sami sebi, nato ukrepanje s pomočjo uroka	deklica je sprejeta v družbi, a ugotovi, da je lepota naporna, zato si želi nazaj svoj grdi videz; to sicer ne gre, postane pa karakterno močnejša	življenje lepših ljudi je srečnejše, toda lepota ima tudi svoje temne plati; z lepoto se zlahka pritegne pozornost drugih ljudi
Čiruli za Sarino srečo	Sarina samokritičnost do lastnega telesa kljub sprejetosti v družbi (z gledovanje po lepoti iz medijev)	prošnja čarovnici Burkli, da ji omogoči vpogled v življenje s privlačnim videzom	prijatelji Sare kljub lepoti ne sprejmejo, nato lahko izniči svojo željo in se spremeni v staro Saro, ki ni tako lepa	zunanja lepota in perfektnost nista tako pomembni kot dober karakter

5 REZULTATI ANKETE

5.1 Predstavitev vzorca

Anketiral sem 120 učencev naše šole, od tega 64 fantov in 56 deklet. Zajel sem učence od 6. do 9. razreda. Anketne vprašalnike sem razdelil in obdelal decembra 2015.

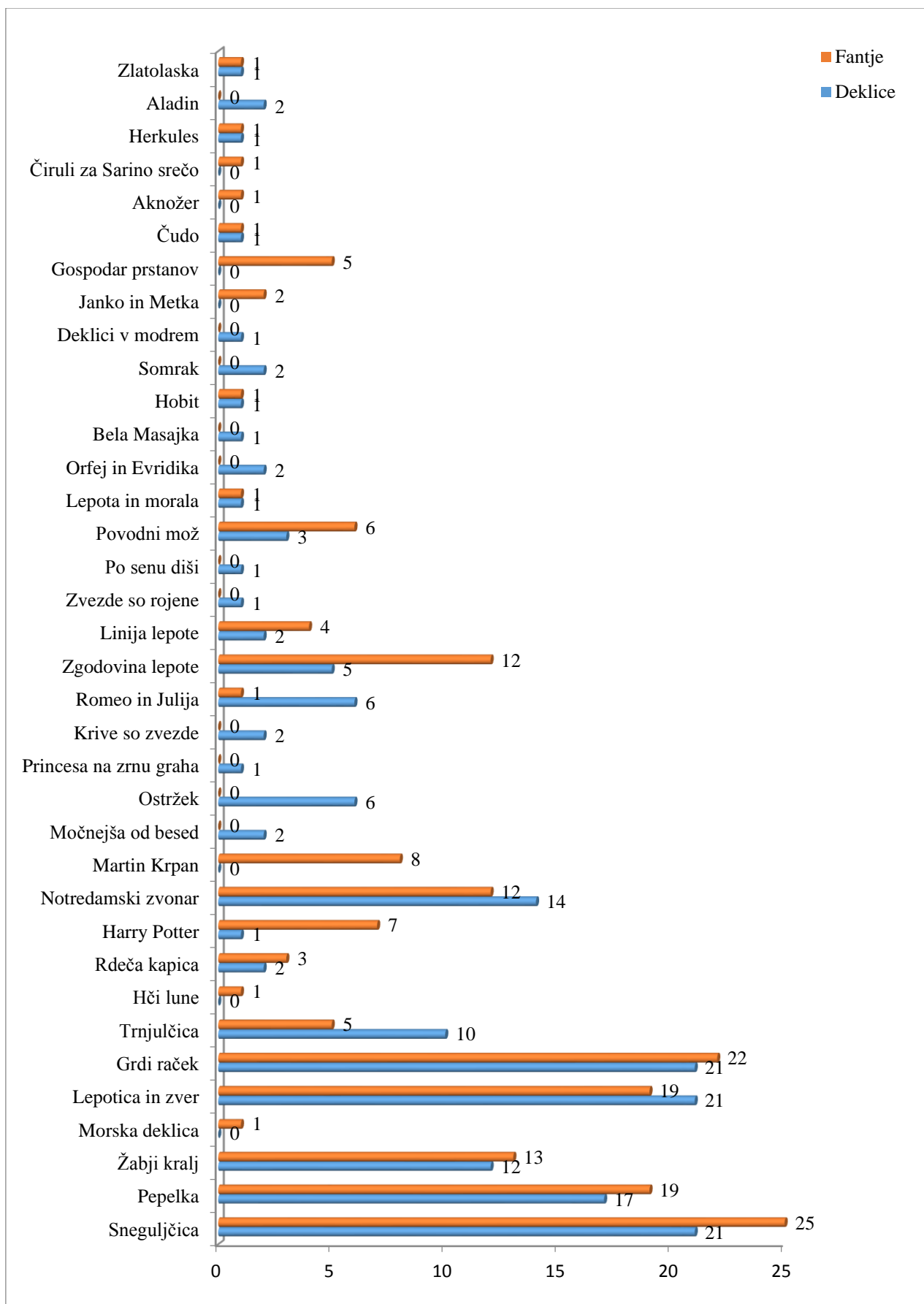
Tabela 1: Predstavitev vzorca anketirancev

Razred	Št. fantov	Št. deklic	Skupaj
6.	13	15	28
7.	17	15	32
8.	23	16	39
9.	11	10	21
Skupaj	64	56	120

5.2 Predstavitev rezultatov

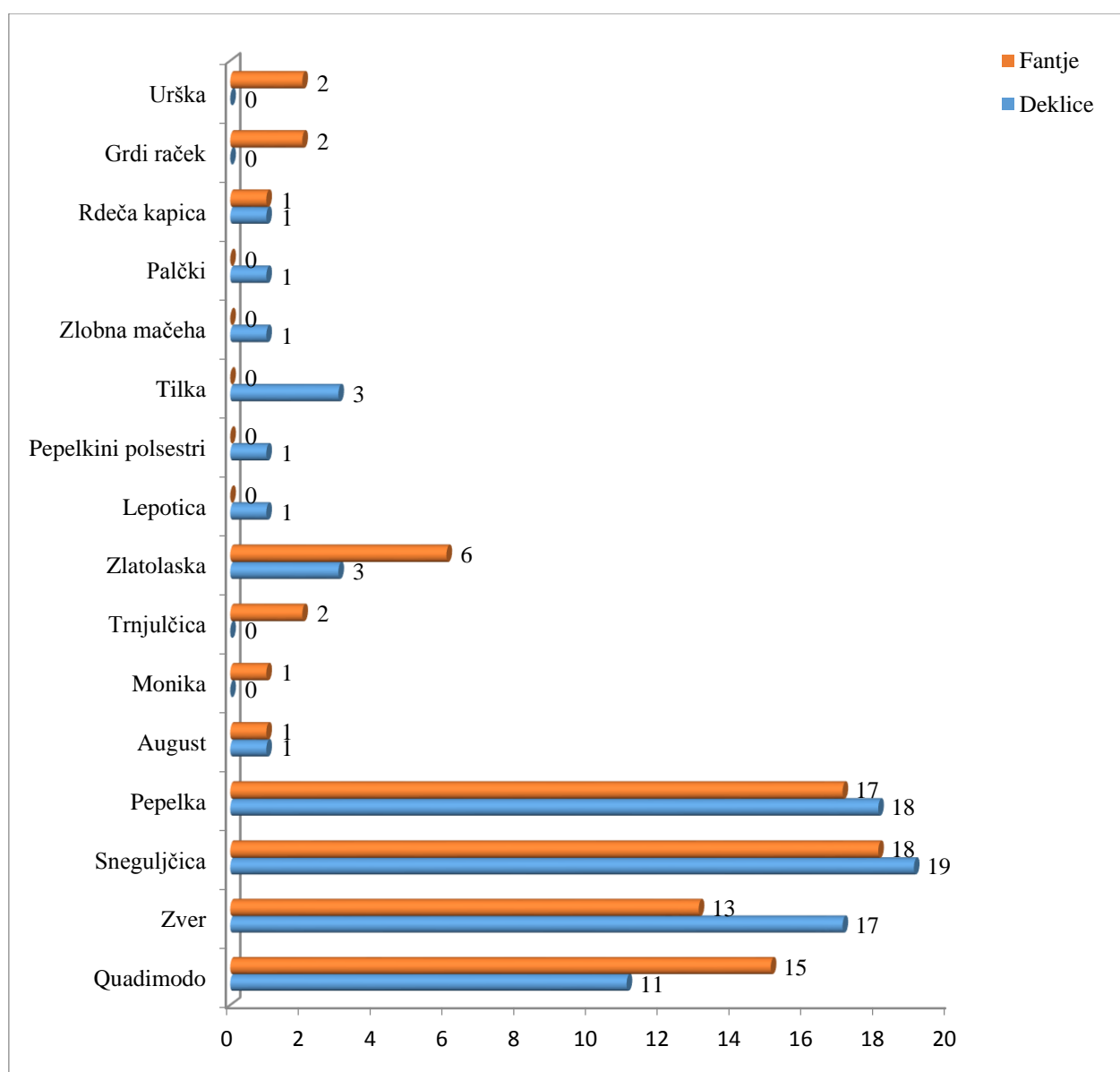
Sledi strnjena predstavitev rezultatov ankete, podrobnejša se nahaja v prilogi raziskovalne naloge.

Graf 1: Naštev književna dela, ki govorijo o pomenu lepote (odgovori vseh učencev)

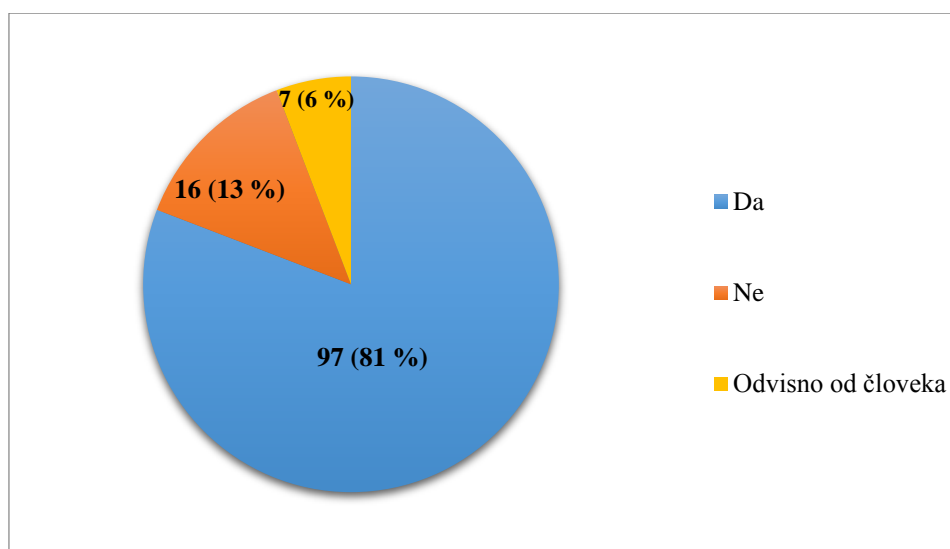
Graf 1 prikazuje, koliko učencev med šestim in devetim razredom naše šole se je domislilo knjige, ki obravnava lepoto. Največ učencev (46) se je odločilo za Sneguljčico (to je 38,8 % vseh anketirancev). Veliko učencev se je odločilo tudi za Lepotico in zver (40, to je 33,3 %), Grdega račka (43, to je 35,8 %) in Pepelko (36, kar je 30 % anketirancev). Po 1 učenec se je odločil za Čiruli za Sarino srečo, Aknožera, Deklico v modrem, Belo Masajko, Po senu diši, Zvezde so rojene, Princeso na zrnu graha, Hčer lune in Malo morská deklico.

Graf 2: Naštev knjževne junake, ki jih drugi zaradi njihovega izgleda slabše ali boljše obravnavajo (odgovori vseh učencev)

Iz grafa 2 lahko razberemo razmišljanje učencev med šestim in devetim razredom o tem, kateri književni junaki so diskriminirani na podlagi zunanjega videza. Največ učencev (37) je izbralo Sneguljčico (to je 30,8 % vseh anketirancev). Kot književnega junaka, ki je zaradi svoje lepote obravnavan boljše ali slabše, so učenci navedli še Zver (30, kar je 25 % vseh vprašanih), Kvazimoda (26, kar je 21,6 %) in Pepelko (35, kar je 29,2 %). Najmanj učencev (1) se je spomnilo Monike iz Aknožera, Lepotice, Pepelkinih sester, Tilke, Zlobne mačehe in palčkov iz Sneguljčice (0,8 %).

Graf 3: Ali meniš, da ljudi manj privlačnega videza drugače obravnavamo kot ljudi zelo privlačnega videza?

Iz grafa 3 lahko razberemo, da so anketirani učenci večinskega mnenja, da delamo razlike pri obravnavi privlačnih in manj privlačnih ljudi. Za svoje mnenje navajajo sledeče razloge: manj privlačni ljudje so drugačni, da smo z ljudmi bolj privlačnega videza raje v družbi, da gledamo zunanost in ne karakterja ter obnašanja. Menijo tudi, da nam daje bolj privlačen videz na osebi nekakšno dolžnost, da smo do njih bolj spoštljivi, prijazni in da jih sprejmemo v družbo. Dodajajo, da druženje z ljudmi bolj privlačnega videza pomeni pomembnost v družbi, da grdo povežemo z zlom, lepo pa z dobrim, inteligentnim, prijaznim, sposobnim, zaupljivim, da so neprivlačni ljudje nesimpatični in manjvredni, privlačnejši pa naredijo boljši prvi vtis in so bolj zanimivi.

Učenci, ki menijo, da vse ljudi obravnavamo enako ne glede na videz, argumentirajo, da smo vsi ljudje, da je pomembnejši karakter, da tudi nam ne bi bilo zabavno, če bi bili v vlogi manj privlačnih ljudi ter da je potrebno sprejemati drugačnost.

6 POVZETEK

Pravijo, da imajo vsake oči svojega malarja in da je presoja o lepoti osebna zadeva. Toda obstajajo teorije, ki dokazujejo, da poleg tega obstaja še univerzalna lepota, torej skupek lastnosti, ki jih večina ljudi prepozna kot lepe.

»Osnovne telesne značilnosti, ki veljajo za lepe, naj bi pričale o preživetveni in reprodukcijski sposobnosti posameznikov s temi značilnostmi. Dovzetnost za lepoto naj bi bila del človeškega genetskega ustroja« (Kuharjeva, 2004, str. 14). Iz tega sledi, *»da so nekatere telesne značilnosti, ki jih dojemamo kot lepe, univerzalne med kulturami in pomembne z evolucijskega vidika«* (Prav tam). Še več, znanstveniki so z eksperimenti dokazali, da se ob pogledu na univerzalno lepe ljudi *»v možganih aktivira isti predel kot takrat, ko lačna oseba vidi hrano ali ko hazarder vidi denar ali odvisnik drogo. Očitno je, da lepota in zasvojenost stimulirajo isti predel možganov«* (Stossel, 2011, <http://abcnews.go.com/2020/story?id=123853&page=1>).

Neizbežno je, da ljudi privlačnega videza drugače obravnavamo kot ljudi neprivlačnega videza. Diskriminaciji na podlagi zunanjega videza s tujko pravimo lookism in pomeni kršenje pravice do enake obravnave zaradi zunanjega izgleda. Najpogostejša je slabša obravnava neprivlačnih in boljša obravnava privlačnih ljudi, toda za lookism gre tudi v primerih, ko je nekdo slabše obravnavan prav zaradi svoje lepote. *»Zlasti mlade ženske morajo na delovnem mestu prenašati diskriminacijo, če jih imajo za estetsko »preveč« privlačne. Številna podjetja mlade ženske, ki veljajo za privlačne, premestijo na podporna ali manj pomembna delovna mesta, kjer njihova zunanost, ko, na primer, prinašajo kavo uglednejem na sestankih, prispeva k dodatni vrednosti »blagovne znamke« podjetja, čeprav to ne pripomore k njihovem osebnemu kariernemu napredku«* (Wolfova, 2013, <http://www.delo.si/mnenja/gostujoce-pero/merilo-lepotni-kvocient.html?search=Maja%20%C4%8Cakari%C4%87>).

V svoji raziskovalni nalogi sem se posvetil diskriminaciji na podlagi zunanjega videza v književnosti, to pomeni, da sem raziskoval, na kakšen način književnost prispeva k čaščenju lepote videza in v katerih literarnih delih zasledimo lookism. Glede zastavljenih hipotez ugotavljam sledeče.

Prvo hipotezo, da je prednostno obravnavanje lepih oseb praviloma prisotno že v klasičnih pravljicah, lahko potrdim. V klasičnih pravljicah gre lepota praviloma z roko v roki z dobroto. Prelepe deklice (Sneguljčica, Pepelka ...) so zaradi svoje lepote ali predvsem zaradi nje zatirane s strani manj privlačnih likov ali so kakorkoli drugače obravnavane (Trnuljčica, Ariela ...). Ker

so lepe, so seveda tudi dobre in po navadi se najde lepi princ, ki se zaljubi vanje in prekine urok ali diskriminacijo. Princi se zaljubljujejo celo v mrtve lepotice in jih tako odrešijo. Začarane živali in druge spake se po odrešitvi s strani (od manj privlačnih sester zatiranih) lepotic prelevijo v prelepe mladeniče (čeprav so jih bile iste lepotice pripravljene ljubiti tudi kot spake ali živali). Hudobne čarovnice, vile rojenice in sojenice ter mačehe so v klasičnih pravljicah neprivlačnega videza, na kar se samodejno prilepi še zlobni karakter.

Drugo hipotezo, da književni junaki, ki doživljajo lookism, praviloma tragično končajo, moram zavrniti. Po prečesavanju literature ugotavljam, da se književni liki, ki doživljajo diskriminacijo na podlagi zunanjega videza, običajno izkažejo z junaškim ali človekoljubnim dejanjem, na podlagi katerega se mnenje okolja spremeni. Ne le, da se diskriminacija neha, tak lik lahko celo postane junak. Njegova vloga se torej popolnoma spremeni. Ostaja slutnja, da se brez vloženega truda in dokazovanja lookism ne bi končal, morda bi se stopnjeval.

Tretjo hipotezo, da večina anketiranih učencev naše šole iz književnih del ne zna izluščiti primerov diskriminacije na podlagi zunanjega videza, lahko potrdim le delno. Posamezni knjižni molji so znali naštetih književnih junake, ki so zaradi svojega videza drugače obravnavani, toda običajno ti odgovori niso imeli pojasnila oziroma razlage. Nekateri teh likov so že pogovorno znani in se učenci morda niso srečali z njimi med branjem. Prav tako pogrešam omembo posameznih na podlagi zunanjega videza diskriminiranih likov, ki smo jih spoznali že med poukom.

Zaključim lahko, da je lookism obširna tema, ki posega tudi na področji psihologije in sociologije. Ko ga iščemo v književnosti, nismo na znanem terenu. Še mnogi vidiki so ostali odprti (morda za nadaljnje raziskovanje v prihodnje). Tako sem le nakazal vidik telesne drugačnosti, ki se ne odraža na posameznikovem videzu, kar bi prav tako lahko bil povod za diskriminacijo in o čemer govori mnogo knjig. Prav tako podrobneje nisem opisoval vsebine klasičnih pravljic, ki jo razumem kot znano.

Bralcem raziskovalne naloge naj bodo v poduk predstavljene grde resnice o lepoti.

6.1 Lookism in družbena odgovornost

Nihče se ne more izogniti nezavednemu vplivu zunanjega videza. Že pri novorojenčkih hvalimo njihovo ljubkost in lepoto, vse odtlej pa lepoto opevamo kot eno izmed najpomembnejših življenjskih vrednot. Zdi se, da lepota dejansko odpira mnoga vrata, zagotovo pa kakšna tudi zapira. Družba nam prav tako preko knjig, televizije, interneta in drugih medijev prikrito ali odkrito sporoča trenutne lepotne trende in ideale, ki bi jim naj sledili, da bi postali bolj priljubljeni, sprejeti in srečni.

Pri bralcih raziskovalne naloge želim ozavestiti moč zunanjega videza, ki nas, če ga izberemo kot vodilo, pogosto lahko zavede ali preraste v diskriminacijo, ki ji pravimo lookism. Opozoriti želim, da je odgovorna družba lahko le družba odgovornih posameznikov, ki lahko ozavestijo določene nezavedne procese in jim kljubujejo, ko so lahko škodljivi. Svoj prispevek k družbeni odgovornosti vidim v obravnavi aktualne teme, ki nas vsakodnevno obišče, a se njene resnosti morda niti ne zavedamo. Zgodovinsko gledano stvar ni tako nedolžna, kot se morda zdi. *»Enačenje fizične lepote z notranjo ali duhovno vrednostjo in dobroto ter fizične grdote z grdo notranjostjo je postalo manipulativno sredstvo za propagando. Hitler je /.../ prikazoval Žide kot fizično in obenem moralno grde, Arijce pa kot fizično in moralno lepe, svetlolase in močne«* (Kuharjeva, 2004, str. 83). *Italijanski kriminolog Lombroso je iz telesnih lastnosti sklepal na rojene kriminalce, in sicer je opisal telesne značilnosti ljudi, po katerih naj bi se dalo prepoznati kriminalce* (Po Počkarjevi, 1997, str. 83). Ni čudno, da posamezni strokovnjaki lookism stopnjujejo do modernega rasizma.

V raziskovalni nalogi sem želel prikazati, da je diskriminacija na podlagi zunanjega videza doma tudi v književnosti in kritičnim bralcem je ni težko prepoznati. Dobro se je kdaj vprašati, zakaj se Zver nujno spremeni v lepotca, ali bi princ poljubil tudi manj lepo mrtvo deklico, ali bi mačeha vzljubila Sneguljčico, če bi bila pastorka manj lepa in ali bi dekletce srečno živelo z Jančkom tudi, če bi ostal ježek.

7 UPORABLJENA LITERATURA IN SPLETNI VIRI

Andersen, H. C. (1998). **Grdi raček**. Ljubljana: Mladinska knjiga.

bohoLola (2006). **Lookism**. Pridobljeno 12. 9. 2015 s svetovnega spleta: <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=lookism>.

Brez avtorja, brez letnice. **Lookism**. Pridobljeno 12. 9. 2015 s svetovnega spleta: <http://www.lookism.info/definition-2>.

Brez avtorja (2015). **Lookism**. Pridobljeno 12. 9. 2015 s svetovnega spleta: <http://en.wikipedia.org/wiki/Lookism>.

Cave, K. (2001). **Drugačen**. Ljubljana: Educy.

Disney, W. (1996). **Notredamski zvonar**. Ljubljana: Egmont.

Flegma (2006). **Doktor Jekyll in gospod Hyde (Robert Louis Stevenson)**. Pridobljeno 30. 11. 2015 s svetovnega spleta: <http://www.joker.si/article.php?rubrika=9&articleid=3190>.

Head, T. (2011). **Lookism**. Pridobljeno 20. 11. 2011 s svetovnega spleta :

<http://civilliberty.about.com/od/issuesandcauses/g/Lookism-Definition-Uglysm.htm>.

Kogovšek, N. in Petković, B. (2007). **O diskriminaciji. Priročnik za novinarke in novinarje**. Ljubljana: Mirovni inštitut.

Kovačevič Beltram, M. (2011). **Deseti brat, Hamlet, Drakula in drugi**. Ljubljana: Založba Mladika.

Kuhar, M. (2004). **V imenu lepote. Družbena konstrukcija telesne samopodobe**. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Laurent, K. (2009). **Rozi je zaljubljena**. Ljubljana: Založba Kres.

Le Prince de Beaumont, M. (1999). **Zalika in zver**. Ljubljana: Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov.

Markuš, J. (2011). **Čiruli za Sarino srečo**. Maribor: Založba Pivec.

Palacio, J. R. (2014). **Čudo**. Zagorje ob Savi: Ocean.

Počkar, M. (1997). *Odklonskost in družbeni nadzor*. V Barle, A. (ur.), **Sociologija. Gradivo za srednje šole**. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Predin, A. (2016). **Čebula Grdula**. Jezero: Morfemplus.

R. V. (2011). **Lookism je nova oblika rasizma**. Pridobljeno 12. 9. 2015 s svetovnega spleta: <http://24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/lookism-je-nova-oblika-rasizma.html>.

Stossel, J. (2011). **The ugly truth about beauty**. Pridobljeno 20. 11. 2011 s svetovnega spleta: <http://abcnews.go.com/2020/story?id=123853&page=1>.

Velthuijs, M. (2003). **Zaljubljeni žabec**. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vidmar, J. (2005). **Aknožer**. Tržič: Učila International.

Weston, C. (2011). **Ojoj, Boris!**. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Wolf, N. (2013). Merilo: lepotni kvocient. Pridobljeno 12. 9. 2015 s svetovnega spleta: <http://www.delo.si/mnenja/gostujoce-pero/merilo-lepotnikvocient.html?search=Maja%20%C4%8Cakari%C4%87>.

8 PRILOGE

8.1 Predstavitev anketnega vprašalnika

Sem učenec 9. razreda in pripravljam raziskovalno nalogo s področja književnosti, pri čemer potrebujem tvojo pomoč. Prosim, da iskreno odgovoriš na anonimna vprašanja, ki so pred teboj. Odgovore bom uporabil le za namene raziskovalne naloge. Za sodelovanje se ti zahvaljujem.

SPOL (Obkroži.) M Ž

RAZRED (Obkroži.) 6. 7. 8. 9.

ODGOVORI NA DANA VPRAŠANJA (Odgovor napiši na črto.)

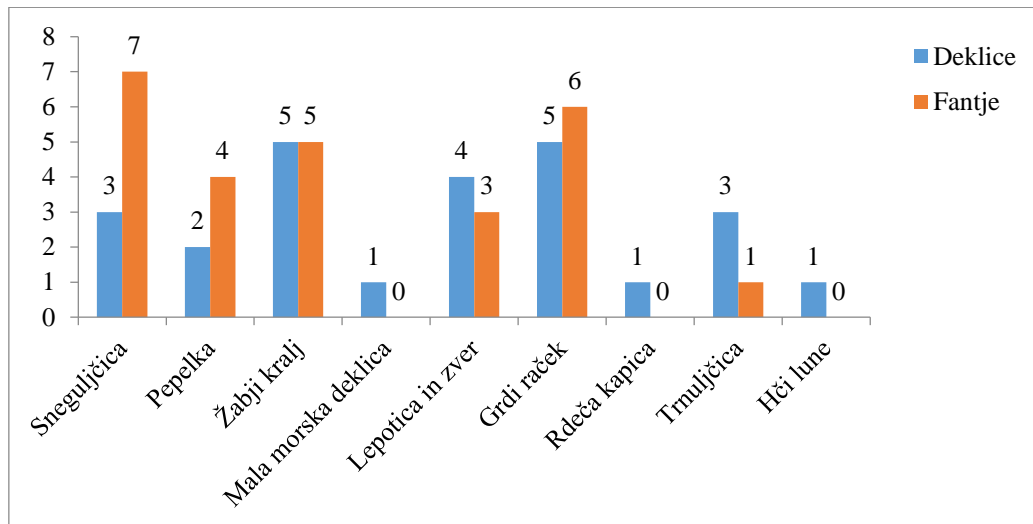
1. Naštej književna dela, ki obravnavajo pomen lepote.

2. Naštej književne junake, ki jih drugi **zaradi njihovega izgleda** slabše ali boljše obravnavajo.

3. Ali meniš, da ljudi manj privlačnega videza drugače obravnavamo kot ljudi zelo privlačnega videza? Kako? Zakaj?

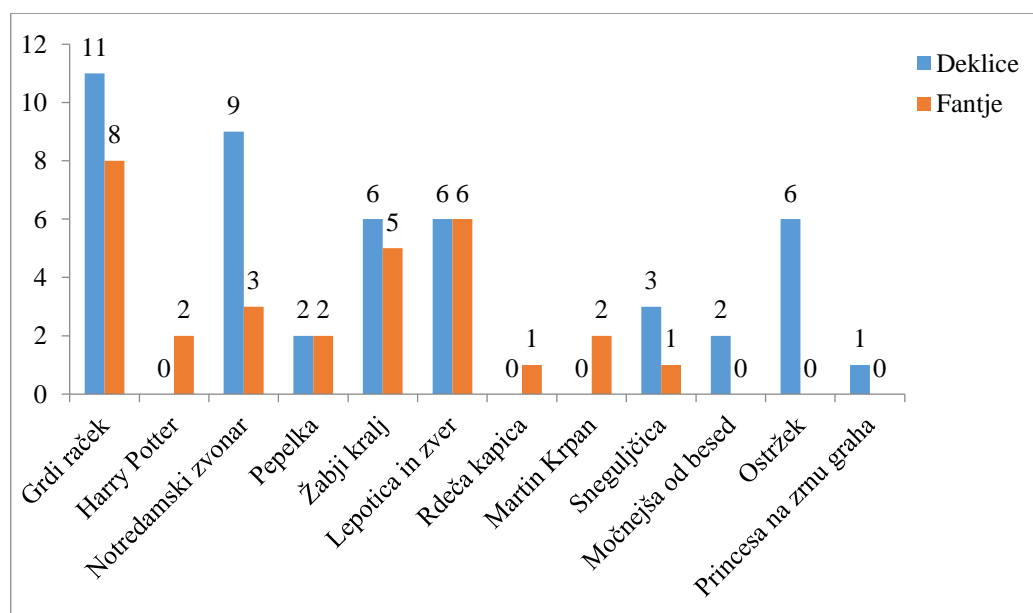
8.2 Podrobnejša predstavitev rezultatov ankete

Graf 4: Naštev književna dela, ki govorijo o pomenu lepote (odgovori učencev 6. razreda)

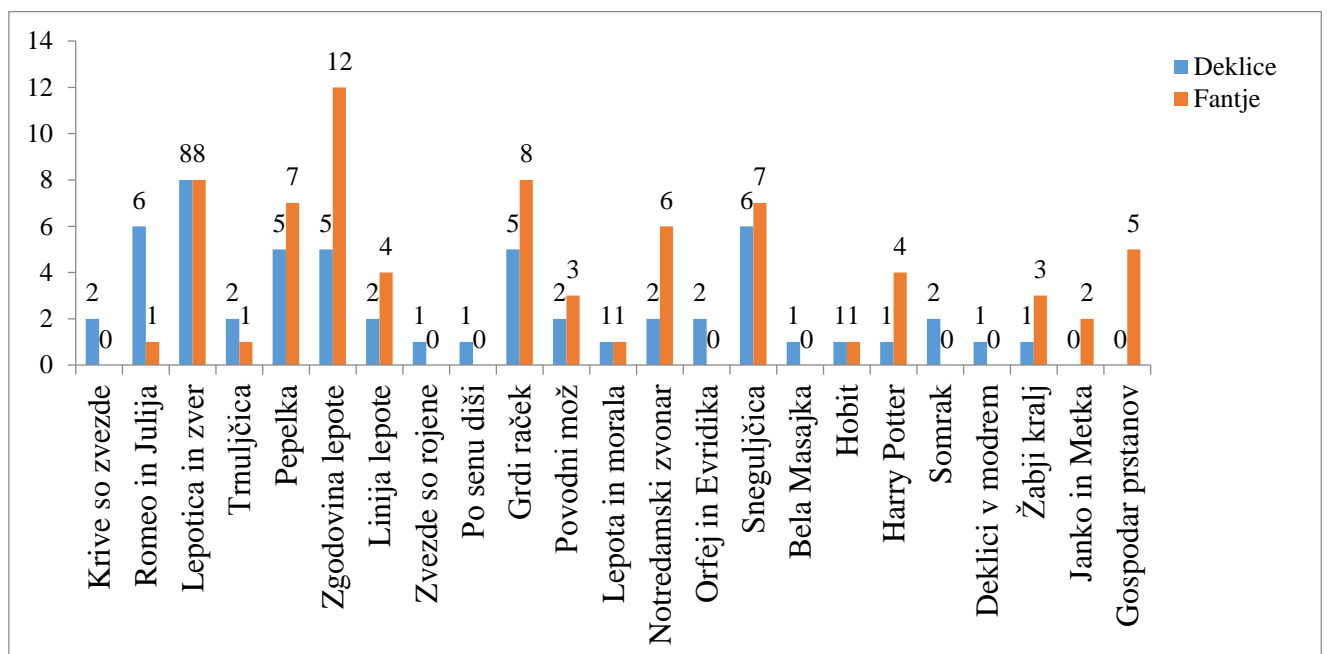
Graf 4 prikazuje primere književnih del, ki so jih v anketnem vprašalniku navedli učenci šestih razredov naše šole. Največ šestošolcev (11) se je odločilo za Grdega račka (to je 39,3 % šestošolcev). Po 10 učencev (35,7 % anketiranih šestoolcev) je navedlo Sneguljčico in Žabjega kralja. Po enkrat so učenke navajale Malo morsko deklico, Rdečo kapico in Hčer lune.

Graf 5: Naštev književna dela, ki govorijo o pomenu lepote (odgovori učencev 7. razreda)

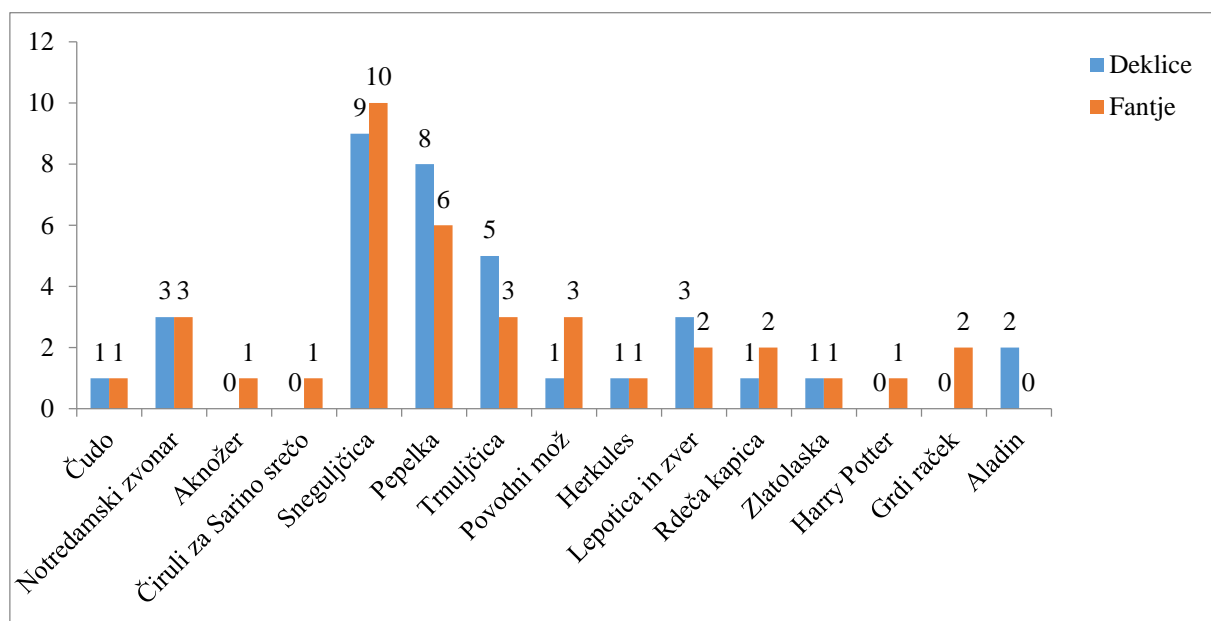
Iz grafa 5 je razvidno, da se je največ sedmošolcev naše šole (19, to je 59,3 % vseh učencev sedmega razreda) na vprašanje, katera književna dela govorijo o pomenu lepote, odločilo za Grdega račka. Po 12 učencev (to je 37,5 % sedmošolcev) se je domislilo Notredamskega zvonarja ter Lepotice in zveri. Najmanj vprašanih se je odločilo za Rdečo kapico (1 fant) in Princeso na zrnu graha (1 deklica).

Graf 6: Naštev književna dela, ki govorijo o pomenu lepote (odgovori učencev 8. razreda)

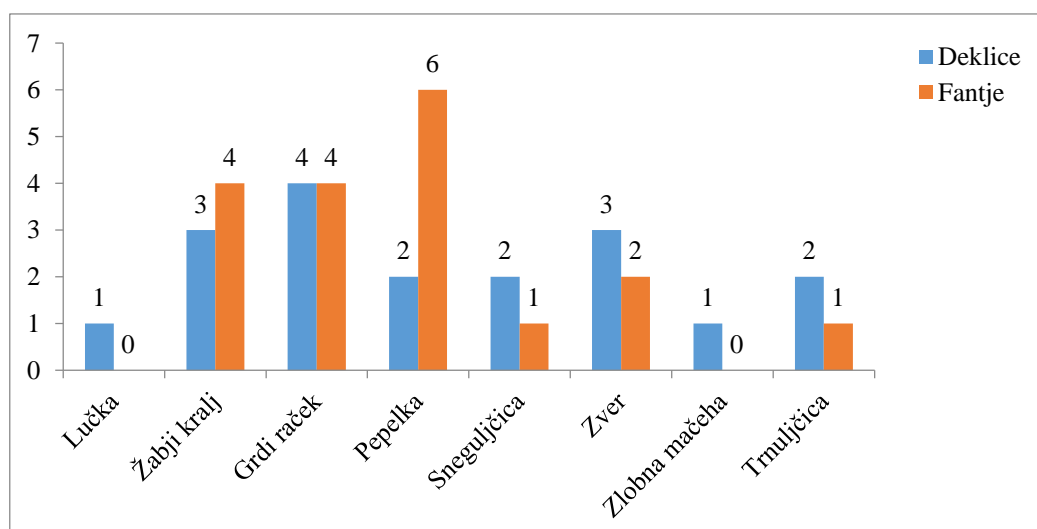
Iz grafa 6 lahko razberemo razmišljanje osmošolcev naše šole o literarnih delih, ki govorijo o pomenu lepote. Največ vprašanih (17, to je 43,5 % anketiranih osmošolcev) je navedlo literarno delo Zgodovina lepote, 16 (41 %) se jih je spomnilo na Lepotico in zver, po 13 (33,3 %) pa jih je omenilo Sneguljčico in Grdega račka. Po en glas so dobila literarna dela Deklici v modrem, Bela Masajka, Po senu diši in Zvezde so rojene.

Graf 7: Naštej književna dela, ki govorijo o pomenu lepote (odgovori učencev 9. razreda)

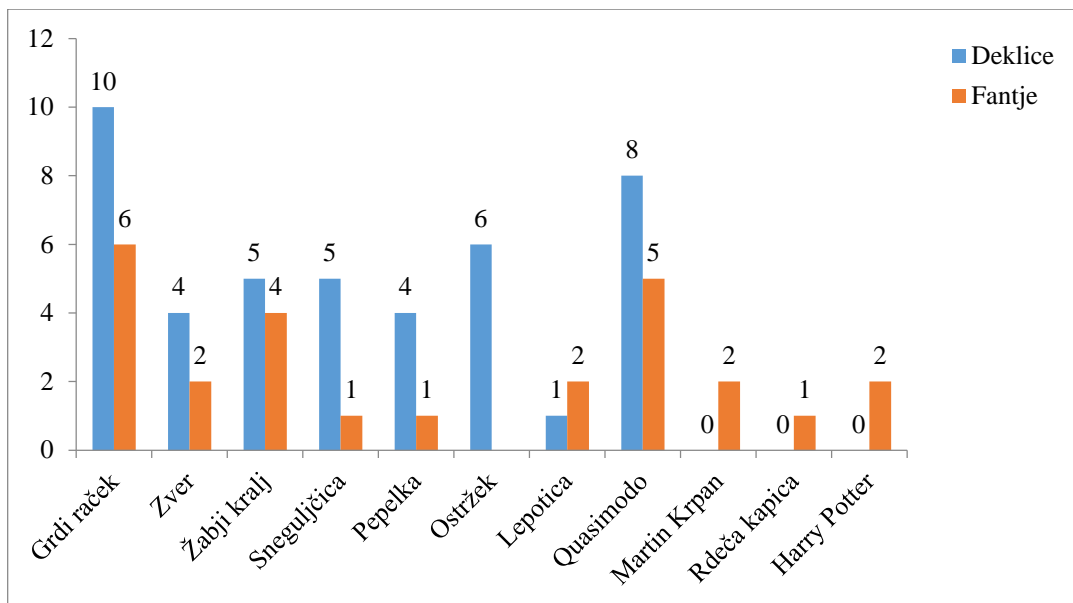
Graf 7 prikazuje odgovore devetošolcev naše šole. Največ najstarejših osnovnošolcev (19, to je 90,4 % vprašanih devetošolcev) se je odločilo za Sneguljčico. 14 vprašanih (66,67 %) je navedlo še Pepelko, 8 (38 %) Trmuljčico, po enkrat sta bili navedeni književni deli Aknožer in Čiruli za Sarino srečo. Presenečen sem, da se med devetošolci, ki so najstarejša generacija na šoli, ne najdejo poznavalci zahtevnejših knjig (večinoma so naštevati le pravljice).

Graf 8: Naštej književne junake, ki jih drugi zaradi njihovega izgleda slabše ali boljše obravnavajo (odgovori učencev 6. razreda)

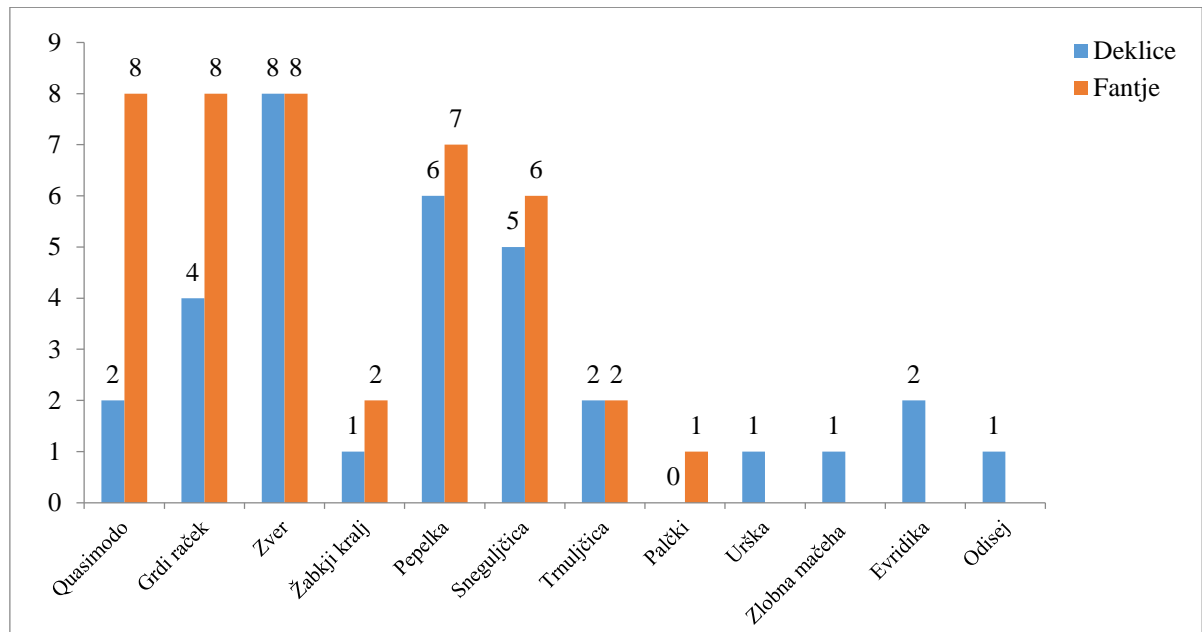
Iz grafa 8 je razvidno, na katere književne junake, ki so bili boljše ali slabše obravnavani zaradi svojega videza, se je spomnila najmlajša vprašana generacija. Največ šestošolcev (8, kar je 28,5 % šestošolcev) se je spomnilo Pepelke in Grdega račka. Po ena učenka se je spomnila Lučke iz dela Hči lune in zlobne mačeha iz Sneguljčice.

Graf 9: Našej književne junake, ki jih drugi zaradi njihovega izgleda slabše ali boljše obravnavajo (odgovori učencev 7. razreda)

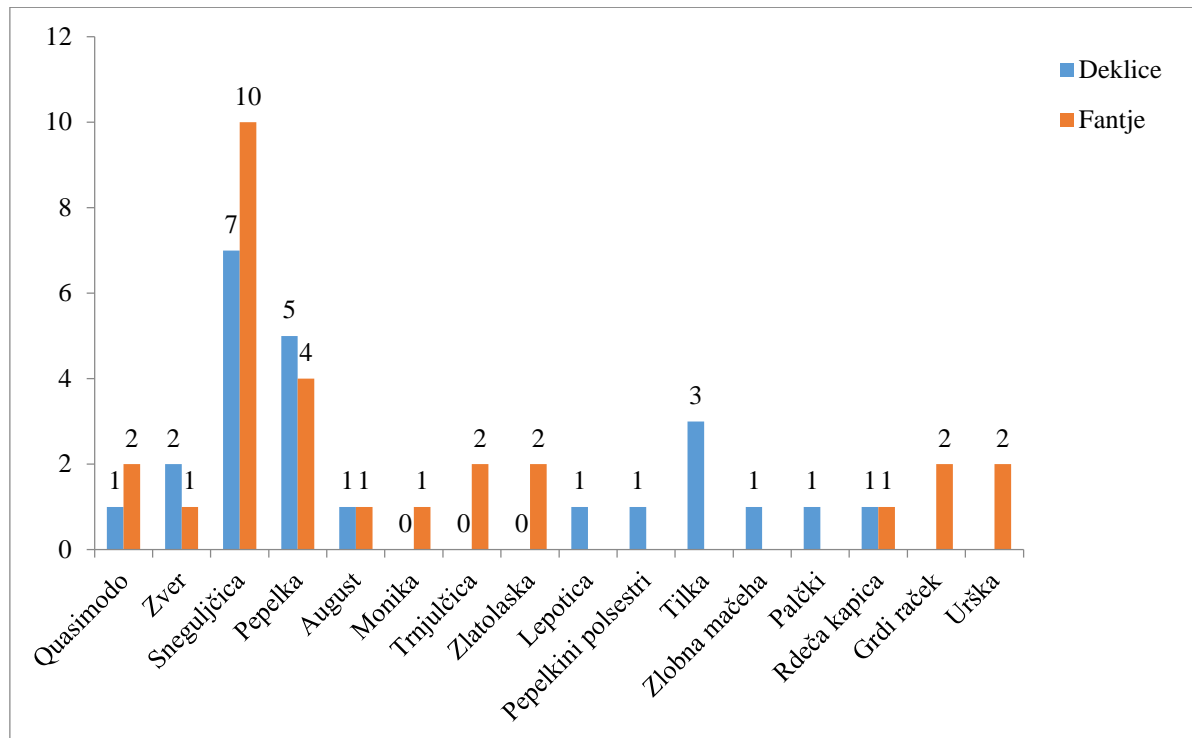
Graf 9 nakazuje razmišljanje sedmošolcev naše šole. Kot književni junak, ki je po presoji največ sedmošolcev (to je 15, kar je 46,8 % sedmošolcev) obravnavan drugače zaradi zunanjega videza, je Grdi raček. 13 (40,6 % sedmošolcev) učencev je omenilo Quasimoda. En sedmošolec je izbral Rdečo kapico.

Graf 10: Naštej književne junake, ki jih drugi zaradi njihovega izgleda slabše ali boljše obravnavajo (odgovori učencev 8. razreda)

Graf 10 prikazuje književne junake, ki so po presoji osmošolcev naše šole drugače obravnavani zaradi zunanjega videza. Največ (16, kar je 41 % anketiranih osmošolcev) se jih je odločilo za Zver. 10 se jih je odločilo za Quasimoda (25,6%), 12 za Grdega račka in Pepelko (30,7%) ter 11 (28,2 %) za Sneguljčico. Po en anketirani osmošolec je izbral Odiseja, Urško iz Povodnega moža ter palčke oziroma mačeho iz Sneguljčice.

Graf 11: Naštej književne junake, ki jih drugi zaradi njihovega izgleda slabše ali boljše obravnavajo (odgovori učencev 9. razreda)

Iz grafa 11 je razvidno, katere književne junake, ki so bili boljše ali slabše obravnavani zaradi njihovega zunanjega videza, so navedli devetošolci naše šole. Največ (17, to je 80,9 % anketiranih devetošolcev) jih je navedlo Sneguljčico. 9 (42,8 %) jih je izbralo Pepelko. Po en vprašani devetošolec je kot odgovor zapisal Moniko iz Aknožera, Lepotico, Pepelkini polsestri, zlobno mačeho in palčke iz Sneguljčice.